

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI

KHOA VĂN HÓA HỌC

**PHONG TỤC TẬP QUÁN VÀ TÍN NGƯỠNG DÂN GIAN
CỦA NGƯỜI SI LA Ở LAI CHÂU**

**(QUA KHẢO SÁT TẠI BẢN SEO HAI, XÃ KAN HỒ,
HUYỆN MƯỜNG TÈ, TỈNH LAI CHÂU)**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC

Sinh viên thực hiện: Phan Thị Ngân

Người hướng dẫn khoa học: T.s: Phạm Thị Thu Hương

HÀ NỘI – 2015

LỜI CẢM ƠN

Khoá luận với đề tài “*Phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian của người Si La ở Lai Châu*” được hoàn thành là nhờ sự giúp đỡ tận tình của TS. Phạm Thị Thu Hương, cùng với sự giúp đỡ động viên của các thầy cô trường Đại Học Văn Hoá Hà Nội, khoa Văn Hoá Học, sự giúp đỡ của Bảo tàng tỉnh Lai Châu cùng UBND xã Kan Hồ (huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu), các bác, các cô, các anh chị sinh sống tại bản Seo Hai. Nhân dịp này tôi xin gửi lời cảm ơn và lòng biết ơn chân thành tới tất cả.

Với dung lượng kiến thức, lý luận, thực tiễn cũng như thời gian có hạn, khoá luận chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Vậy nên em rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của các thầy cô và các bạn để khoá luận có thể hoàn thiện hơn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Sinh viên

Phan Thị Ngân

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	4
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ TỈNH LAI CHÂU VÀ NGƯỜI SI LA	9
1.1. Tổng quan về tỉnh Lai Châu	9
1.1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên	9
1.1.2. Đặc điểm dân cư	13
1.1.3. Điều kiện kinh tế- xã hội.....	14
1.2. Tổng quan về người Si La ở Lai Châu.....	17
1.2.1. Tên gọi, nguồn gốc lịch sử, dân số và phân bố dân cư.....	17
1.2.2. Đời sống kinh tế.....	20
1.2.3. Đời sống xã hội.....	22
1.2.4. Đời sống văn hóa	25
Chương 2: MỘT SỐ TẬP QUÁN, TÍN NGƯỠNG TIÊU BIỂU CỦA NGƯỜI SI LA Ở BẢN SEO HAI, MUỜNG TÈ, LAI CHÂU.....	36
2.1. Một số tập tục tiêu biểu	36
2.1.1. Tập quán liên quan đến chu kỳ đời người	36
2.1.2. Một số phong tục khác.....	52
2.2. Một số tín ngưỡng dân gian	57
2.2.1. Thờ cúng tổ tiên.....	57
2.2.2. Tín ngưỡng dân gian liên quan đến nông nghiệp	59
Chương 3: BIẾN ĐỔI CỦA TẬP QUÁN VÀ TÍN NGƯỠNG DÂN GIAN NGƯỜI SI LA Ở BẢN SEO HAI, MUỜNG TÈ, LAI CHÂU VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA	68
3.1. Những biến đổi	68

3.2. Những nguyên nhân của sự biến đổi.....	79
3.2.1. Nguyên nhân khách quan.....	79
3.2.2. Nguyên nhân chủ quan	81
3.3. Một số vấn đề đặt ra	83
3.3.1. Vấn đề bảo tồn giá trị văn hoá truyền thống.....	83
3.3.2. Vấn đề nâng cao đời sống văn hóa	87
3.3.3. Kiến nghị nhằm nâng cao hiệu quả thực hiện chính sách bảo tồn, phát huy văn hoá vật thể, phi vật thể của đồng bào dân tộc	89
KẾT LUẬN	92
TÀI LIỆU THAM KHẢO	94
PHỤ LỤC	96

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian có vị trí quan trọng trong đời sống tinh thần của không ít các dân tộc trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam. Nó tác động mạnh mẽ đến mọi mặt của xã hội, có tính chất quyết định trong mọi tổ chức sinh hoạt văn hoá cộng đồng, có ý nghĩa chiến lược lâu dài đến việc xây dựng và phát triển văn hoá nước ta trong giai đoạn mở cửa giao lưu văn hoá với nước ngoài và xây dựng một nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

Lai Châu là một trong những tỉnh có nhiều tộc người sinh sống, trong đó người Si La. Địa bàn cư trú chủ yếu của tộc người này là ở huyện Mường Tè. Trong quá trình tồn tại và phát triển của mình, tộc người Si La cùng với các tộc người thiểu số anh em khác đã có những đóng góp quan trọng vào sự phát triển kinh tế, xã hội và truyền thống văn hoá của huyện Mường Tè nói riêng và tỉnh Lai Châu nói chung.

Tuy cư trú trên một vùng đất có nhiều khó khăn nhưng tộc người Si La ở Mường Tè lại có một nền văn hoá phong phú. Lịch sử của họ được lưu giữ và biểu hiện qua sản xuất sinh hoạt, mang đặc thù không thể lẫn với các tộc người khác. Vì lẽ đó mà đồng bào Si La đã trở thành đối tượng nghiên cứu của một số ngành và một số nhà khoa học dưới nhiều góc độ khác nhau như tôn giáo, xã hội học, văn hoá dân gian, dân tộc học. Tuy nhiên, cho đến nay vẫn chưa có một công trình nào nghiên cứu về phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian của người Si La nói chung, người Si La ở huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu nói riêng một cách có hệ thống. Việc nghiên cứu phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian dưới góc độ văn hoá học sẽ góp phần làm sáng tỏ một hình thức phát triển chung của tôn giáo sơ khai, một chặng đường tất yếu phải đi qua trong lịch sử phát triển của xã hội loài người.

Bên cạnh đó, trong bối cảnh mở cửa hiện nay của cơ chế thị trường, nhiều giá trị văn hoá truyền thống đang đứng trước nguy cơ bị mai một. Việc nghiên cứu về phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian của tộc người Si La là việc làm cần thiết, bởi nó góp phần bảo tồn và giữ gìn những giá trị văn hoá của người Si La nói riêng và cộng đồng các tộc người ở huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu nói chung.

Là một sinh viên khoa Văn hoá học, Trường Đại học Văn hoá Hà Nội, người viết đã mạnh dạn chọn đề tài : “ ***Phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian người Si La ở Lai Châu***” (qua khảo sát tại bản Seo Hai, xã Kan Hồ, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu) làm khoá luận tốt nghiệp đại học. Việc tìm hiểu này có ý nghĩa thiết thực, giúp em hiểu thêm về cuộc sống, con người, xã hội, văn hoá của đồng bào Si La. Đồng thời hy vọng phần nào giúp người Si La hiểu rõ hơn về chính mình trong bối cảnh an ninh chính trị xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số nói chung đang có nhiều biến đổi nhạy cảm. Đồng thời góp phần bảo tồn những giá trị văn hoá tiêu biểu của tộc người Si La.

2. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU VẤN ĐỀ

Từ trước đến nay đã có một số công trình nghiên cứu về tộc người Si La của tập thể và cá nhân. Vì vậy, khi nghiên cứu về đề tài này, tôi đã được tiếp cận một số các kết quả nghiên cứu của nhiều tác giả ở nhiều góc độ khác nhau.

Trước tiên phải kể đến cuốn sách : “*Các dân tộc ít người ở Việt Nam*” (các tỉnh phía Bắc) của Ủy ban khoa học xã hội Việt Nam, Viện dân tộc học, NXB Khoa học Xã hội Hà Nội năm 1978 [12]. Đây là công trình biên soạn về nguồn gốc lịch sử, đặc điểm kinh tế, quan hệ giai cấp xã hội của các dân tộc ít người ở phía bắc Việt Nam trong đó có tộc người Si La.

Cuốn “*Dân tộc Si La ở Việt Nam*” do PGS.TS Khổng Diễn chủ biên. Đây là những bức ảnh những bài viết ngắn gọn trong cuốn sách thể hiện một

cách khá chân thực các mặt đời sống cùng những nét văn hóa đặc sắc của đồng bào Si La ở huyện Mường Tè tỉnh Lai Châu [4].

Trong cuốn “*Lai Châu và các dân tộc Lai Châu*” [5] do Lê Đình Cúc chủ biên, Ủy ban nhân dân tỉnh Lai Châu và Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam. Cuốn sách này đã đề cập một cách khá toàn diện, nhằm khẳng định những đặc điểm của văn hóa Si La từ truyền thống đến hiện đại.

Cuốn sách “*Các tộc người ở Việt Nam*” [3] của tác giả Bùi Xuân Đính, NXB Thời đại. Tác giả đã đề cập khái quát những thông tin về tộc người Si La như : nhóm ngôn ngữ, ngữ hệ, tên gọi cũ, nơi cư trú chính và thời điểm xuất hiện tại Việt Nam.

Cuốn “*Lịch sử Đảng bộ huyện Mường Tè (1945-1975)*” [1], do Ban chấp hành Đảng bộ huyện Mường Tè xuất bản năm 2004 là một công trình nghiên cứu khoa học công phu, tái hiện lại lịch sử truyền thống hào hùng của nhân dân các dân tộc Mường Tè trong đó có tộc người Si La trong cuộc đấu tranh chống thổ ty phong kiến, đánh đuổi thực dân Pháp, khôi phục kinh tế, văn hóa xã hội, phát triển sản xuất, xây dựng đời sống mới.

Cuốn sách: “*Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*” [9] do Nguyễn Đăng Duy biên soạn đã đề cập khá toàn diện về mọi mặt văn hóa vật chất – tinh thần của đồng bào các dân tộc thiểu số Việt Nam.

Các công trình nghiên cứu của các tác giả nêu trên đã đề cập đến nhiều lĩnh vực như về lịch sử tộc người, về văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần của tộc người Si La. Nhưng cho đến nay vẫn chưa có công trình khoa học nào đi sâu tìm hiểu “*Tập quán và tín ngưỡng dân gian của người Si La ở Lai Châu*”. Chính vì vậy, em đã lựa chọn vấn đề này làm đề tài khoá luận của mình. Tuy nhiên, các công trình nghiên cứu trên là tài liệu quý giá để tôi tham khảo trong quá trình hoàn thiện khoá luận.

3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU CỦA ĐỀ TÀI

3.1. Mục đích

Đề tài tập trung khảo sát các phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian của người Si La ở bản Seo Hai, xã Kan Hồ, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu, tìm hiểu những biến đổi của nó trong giai đoạn hiện nay, từ đó đưa ra một số ý kiến bảo tồn, giữ gìn, khôi phục lại những phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian có lợi cho đời sống tinh thần của đồng bào mà không trái với chủ trương của Đảng, Pháp luật của Nhà nước.

3.2. Nhiệm vụ

Để thực hiện mục đích trên, đề tài sẽ thực hiện những nhiệm vụ sau:

Phác hoạ bức tranh tổng thể về các lĩnh vực kinh tế, văn hoá, xã hội của người Si La ở bản Seo Hai, xã Kan Hồ, huyện Mường Tè, Lai Châu.

Khảo sát chi tiết những phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian tiêu biểu của người Si La.

Tìm hiểu sự biến đổi của phong tục tập quán và tín ngưỡng dân gian trong giai đoạn hiện nay.

Đưa ra một số ý kiến cá nhân về vấn đề bảo tồn, phát huy các giá trị của phong tục tập quán, tín ngưỡng dân gian của người Si La; đồng thời hạn chế những yếu tố không còn phù hợp với giai đoạn hiện nay.

4. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

4.1. Đối tượng

Đề tài tập trung nghiên cứu những phong tục, tập quán, tín ngưỡng dân gian của người Si La ở bản Seo Hai, xã Kan Hồ, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Đề tài tập trung nghiên cứu đồng bào Si La ở bản Seo Hai và bản Sì Thâu Chải, xã Kan Hồ, huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu

5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp điền dã dân tộc học, đến tận địa bàn của cùng ăn, cùng ở, cùng làm việc với người dân sở tại.

Đồng thời sử dụng phương pháp phỏng vấn sâu để làm rõ thêm các vấn đề cần tìm hiểu. Phỏng vấn sâu là phương pháp nghiên cứu định tính từ các thành viên trong cộng đồng bằng các cuộc đối thoại có chủ định với các thành viên trong cộng đồng. Phương pháp này không chỉ giúp tôi quan sát, ghi nhận những sự kiện, thông tin nơi cộng đồng mà đặc biệt người phỏng vấn như được tham dự vào cuộc sống của thông tin viên thông qua việc lắng nghe, chia sẻ, ghi nhận những thông tin chân thành. Trong quá trình đi thực tế tại địa phương, tiếp xúc với các cụ cao niên để khai thác nguồn tư liệu truyền miệng, các bài dân ca, ca dao, tục ngữ.

Phương pháp phân tích, tổng hợp, thống kê.

Phương pháp thu thập tài liệu dựa vào sách báo tham khảo.

6. BỐ CỤC CỦA ĐỀ TÀI

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, chú thích và phụ lục, nội dung chính của khoá luận được chia làm 3 chương :

Chương 1: Tổng quan về tỉnh Lai Châu và người Si La

Chương 2: Một số phong tục tập quán, tín ngưỡng tiêu biểu của người Si La ở bản Seo Hai, Mường Tè, Lai Châu

Chương 3: Sự biến đổi tập quán và tín ngưỡng dân gian người Si La ở bản Seo Hai, Mường Tè, Lai Châu và những vấn đề đặt ra

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban chấp hành Đảng bộ huyện Mường Tè (2004), “*Lịch sử Đảng bộ huyện Mường Tè (1945-1975)*”.
2. Ban chỉ đạo: Tổng điều tra dân số nhà ở Trung Ương (2009), “*Tổng điều tra dân số và nhà ở Việt Nam năm 2009 Kết quả toàn bộ*”, NXB Thống kê.
3. Bùi Xuân Đính (2012), “*Các tộc người ở Việt Nam*”, NXB Thời đại.
4. Khổng Diễm (2001), “*Dân tộc Si La ở Việt Nam*”, NXB Văn hoá Dân tộc Hà Nội.
5. Lê Đình Cúc (chủ biên) (1994), “*Lai Châu và các dân tộc Lai Châu*”, NXB Văn hoá Thông tin.
6. Lê Như Hoa (2002), “*Văn hoá ứng xử các dân tộc Việt Nam*”, NXB Văn hoá thông tin.
7. Ma Ngọc Dung (2000), Văn hoá Si La, NXB văn hoá dân tộc.
8. Mai Thanh Sơn, Chu Thái Sơn (2005), “*Người Si La*” (Việt Nam các dân tộc anh em), NXB Trẻ.
9. Nguyễn Đăng Duy (2004), “*Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*”, NXB Văn hoá Dân tộc.
10. Nguyễn Trọng Hiến (2009), “*Báo cáo tổng điều tra di sản văn hoá vật thể và phi vật thể của dân tộc Si La tỉnh Lai Châu*”, bản đánh máy, lưu trữ tại bảo tàng tỉnh Lai Châu và UBND xã Kan Hồ.
11. Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia, Bảo tàng dân tộc học Việt Nam (2002), “*Các công trình nghiên cứu của bảo tàng dân tộc học Việt Nam III*”, NXB Khoa học Xã hội.

12. Ủy ban khoa học xã hội Việt Nam, Viện dân tộc học (1978), “*Các dân tộc ít người ở Việt Nam*” (các tỉnh phía Bắc), NXB Khoa học Xã hội Hà Nội.

13. www.baodientu.chinhphu.vn (2014), “*Báo cáo tình hình phát triển kinh tế, xã hội của tỉnh Lai Châu năm 2014*”,

www.ubdt.gov.vn Vàng Xuân Hiệp – chánh án tòa án nhân dân huyện Mường Tè (2013), “*Báo cáo tham luận người Si La giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc*”.

14. www.chinhphu.vn. Dân tộc Si La

15. www.laichau.gov.vn Tổng quan về tỉnh Lai Châu

16. www.laichau.gov.vn bài viết “*Lễ cúng bản của người Si La*”

17. www.Laichau.dcs.vn bài viết “*Đặc điểm chung về tỉnh Lai Châu*”